

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.6.100](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.6.100)

УДК 35-027.21:351.86](477)

*В. А. Чигринський,
аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0002-4996-886X*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ ПРОЕКТУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ КОНСТРУЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ІСПАНІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*V. Chyhryn'skyi,
Postgraduate student of the Department of European integration and globalization and management of
national security, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*

POLITICAL AND LEGAL DESIGN AND STATE CONSTRUCTION OF SPAIN'S NATIONAL SECURITY SYSTEM: LESSONS FOR UKRAINE

Метою статті є вивчення досвіду Іспанії щодо політико-правового проектування і державного конструювання системи забезпечення національної безпеки та оцінка можливостей його використання в державно-управлінській практиці забезпечення національної безпеки України.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, системно-ситуаційний підхід.

Історична декомпозиція державної політики та законодавства Іспанії у сфері національної безпеки в період 1978-2013 рр. дозволило встановити, що в Іспанії функціонують оборонно-репресивно-обмежувальна та сателітна воєнно-політичні моделі блокової держави, що знайшло своє відображення в концептуальних, правових та інституційних засадах забезпечення національної безпеки.

Обґрунтовано доцільність використання у вітчизняній державно-управлінській практиці досвіду Іспанії щодо використання оборонно-репресивно-обмежувальної та сателітної воєнно-політичних моделей блокової держави в практиці інтегрованого управління розвитком системи забезпечення національної безпеки.

The purpose of the article is to study the experience of Spain in the political and legal design and state construction of the national security system and to assess the possibilities of its using in state and public administration practice of Ukraine's national security .

To solve the tasks of the research we used: methods of analysis and synthesis – to understand the problems of political and legal design and state construction of the national security system; comparative analysis – during the foreign experience studying in the field of national security; system-situational approach – to assess the possibilities of introducing positive foreign experience into domestic public administration practice.

It was found that within the historical period we studied in 1978-2013, the Spanish leadership carried out political and legal design and state construction of the national security system in the

context of European and Euro-Atlantic integration. It is established that the defense-repressive-restrictive and satellite types of military-political model of Spain as a bloc state is reflected in the following subsystems of the national security system: a) in the conceptual subsystem, namely in the Spanish Constitution (1978), National Defense Directives (1984, 1986; 1992, 1996, 2000, 2008, 2012), White Book (2000), National Security Strategies of Spain (2011, 2013), National Cyber Security Strategies of Spain (2013), Military Strategy (2003). These documents set out the conceptual framework for national security policy, cyber security and military security providing; b) in the legal subsystem – in the Organic Law 5/2005 «About National Defense» (2005), which defines the legal basis for national security; c) in the institutional subsystem, which is represented by a rather ramified structural network of state institutions in charge of national security in Spain. It is justified the expediency of using the experience of Spain in the use of defense-repressive-restrictive and satellite military-political models of the bloc state in the practice of integrated management of the national security system's development is substantiated in the domestic public administration practice.

Ключові слова: національна безпека; державне управління національною безпекою; система національної безпеки; система забезпечення національної безпеки; політико-правове проектування; державне конструювання.

Keywords: national security; state management of national security; system of national security; system of ensuring national security; political and legal design; state construction.

Постановка проблеми. Проголошення керівництвом Української держави курсу на інтеграцію до НАТО і ЄС відповідає не тільки національним інтересам України, а й сучасним тенденціям розвитку міжнародних відносин в умовах глобалізації.

Ця обставина і визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження проблем теорії та практики адаптації досвіду країн-членів НАТО і ЄС щодо забезпечення національної безпеки для потреб України.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна дійти висновку, що проблеми забезпечення національної безпеки країн-членів НАТО і ЄС, й зокрема Іспанії, привертають увагу вітчизняних науковців. Для вивчення цієї проблематики велике значення мають наукові праці вітчизняних дослідників, зокрема: А. Пелиха [1], І. Семенюка [2], Н. Смирнової [3] М. Шевченка [4] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Утім, комплексного аналізу проблем політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки Іспанії в науковій літературі автор не зустрічав.

З огляду на це, метою статті є ретроспективний аналіз політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки Іспанії, що дозволить узагальнити та систематизувати досвід вказаної держави у цій специфічній сфері та оцінити можливості його використання у вітчизняній державно-управлінській практиці забезпечення національної безпеки.

Для вирішення завдань дослідження нами використовувалися: методи аналізу і синтезу – для осмислення проблем політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки; компаративного аналізу – при вивченні зарубіжного досвіду у сфері забезпечення національної безпеки; системно-ситуаційний підхід – для оцінки можливостей впровадження позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняну державно-управлінську практику.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека є комплексним поняттям, що пов'язане з такими категоріями як сила, влада, національні цінності та інтереси. Відповідно, завданням політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки є розбудова вказаної системи, яка структурно включає в себе три підсистеми, а саме: концептуальну, правову та інституційну. Політико-правове проектування та державне конструювання системи забезпечення національної безпеки здійснюється в рамках теорій суспільних та гуманітарних наук з використанням формули безпекотворення «цінності ідеологія політика = безпека». Ця формула розкриває стійку кореляцію між режимом політичної системи і політикою національної безпеки [4].

В основі системи національної безпеки сучасної держави лежить концепція національної безпеки, якісне наповнення елементів якої залежить від низки ендогенних та екзогенних чинників, що впливають на загальне розуміння національної безпеки та систему її забезпечення. Одним з таких чинників є воєнно-політична модель держави [1, с. 23].

Використовуючи класифікацію воєнно-політичних моделей сучасних держав запропоновану А. Пелихом в [1, с. 60-65], нами визначено, що воєнно-політична модель Іспанії відповідає оборонно-репресивно-

обмежувальному та сателітному типу воєнно-політичної моделі блокової держави.

Розглянемо особливості політико-правового проектування системи забезпечення національної безпеки Іспанії в період з 1978 по 2013 роки із використанням вказаної воєнно-політичної моделі Іспанії.

В Конституції Іспанії (1978 р.) визначено, що Іспанія є парламентською монархією [5]. Згідно Конституції Іспанії Король є главою держави та символом її єдності і стабільності. Він є арбітром і гарантом належного функціонування державних інститутів, а також здійснює вище представництво Іспанської держави в міжнародних відносинах. Король є Верховним командуєчим Збройними силами Іспанії.

В Конституції Іспанії визначено, що уряд керує внутрішньою та зовнішньою політикою, цивільною та військовою адміністрацією, обороною держави. Глава Уряду керує його діяльністю і координує виконання функцій іншими членами уряду, й водночас і несе безпосередню відповідальність за їх діяльність. Також Уряд несе солідарну відповідальність перед Конгресом депутатів за свою політичну діяльність.

Генеральні кортеси (парламент) складаються з Конгресу депутатів та Сенату, здійснюють законодавчу владу держави, приймають бюджет, контролюють діяльність Уряду та здійснюють інші повноваження покладені на них Конституцією Іспанії.

Після ухвалення у 1978 році нової Конституції Іспанії [5] та після вступу в НАТО у 1982 році концептуальні та правові засади національної безпеки пройшли відповідну еволюцію.

Першим документом, у якому було відображено підходи щодо майбутньої політики оборони та безпеки Іспанії став «Декалог миру і безпеки», який був представлений Главою Уряду Феліпе Гонсалесом у парламенті 23 жовтня 1984 року. Надалі були ухвалені Директиви національної оборони, які встановлювали основні напрями оборонної політики та керівні принципи її реалізації [6].

Перші Директиви 1984 і 1986 років визначали, що оборона країни обумовлена наявністю загрози, яка була наслідком поділу світу в часи «холодної війни» на два ідеологічно протилежних блоки – НАТО та Варшавський договір. Директива національної оборони 1992 року стала першим публічним документом, в якому були відображені зміни у безпековому середовищі Центральної та Східної Європи, що мали вплив на національну безпеку Іспанії. При цьому, в Директиві зазначалося, що національні інтереси Іспанії повинні бути захищені також за межами території країни. У Директиві національної оборони 1996 року було наголошено на необхідності зміцнювати присутність Іспанії в міжнародних організаціях з питань безпеки та оборони, повною мірою виконуючи свої зобов'язання, що випливають з участі в цих форумах. Крім того, ставилося завдання підвищити ефективність Збройних сил Іспанії з метою їх підготовки до виконання відповідних завдань [6].

Рекомендації Об'єднаного комітету Конгресу депутатів і Сенату Генеральних кортесів Іспанії від 1998 року встановили загальні принципи, якими визначали перехід від змішаної моделі Збройних сил 1991 року до нової повністю професійної моделі [2]. У цьому документі також відзначалося, що, окрім забезпечення оборони Збройні сили Іспанії повинні бути в змозі діяти за межами національної або союзницької території, під час надзвичайних ситуацій або кризи, для забезпечення міжнародної стабільності або для відстоювання національних інтересів Іспанії на міжнародній арені.

У Білій книзі, яка вийшла друком у 2000 році, були описані основні риси оборони країни на початку XXI століття. Цьому документу відводилася роль механізму для внесення пропозицій щодо нових цілей і зобов'язань Іспанії з питань підтримання міжнародного миру та стабільності [6].

Директивою національної оборони 2000 року Міністерство оборони було зобов'язане підготувати Стратегічний оборонний огляд, спрямований на інтеграцію оборони в більш широкий контекст євроатлантичної безпеки, а також на визначення військових спроможностей, необхідних для виконання завдань щодо забезпечення національної та колективної безпеки [6].

Опублікований у лютому 2003 року Стратегічний оборонний огляд визначив керівні принципи політики у сфері оборони до 2015 року [6]. По-перше, було визначено нову іспанську стратегічну концепцію на основі трьох традиційних компонентів: інтереси у сфері безпеки, ризики і сценарії, місії національних збройних сил. По-друге, Стратегічний оборонний огляд визначив можливості збройних сил, враховуючи як людський чинник, так як матеріально-технічне забезпечення. Цей документ також містить деякі основні критерії або оперативні пропозиції, які мають ключове значення для трансформації військової сфери та модернізації іспанських збройних сил у XXI столітті.

25 липня 2003 року начальником Генерального штабу оборони було опубліковано Воєнну стратегію «Нові виклики, нові відповіді», розроблену в співпраці з начальниками штабів сухопутних військ, військово-морських та військово-повітряних сил. Стратегія визначала принципи, напрями дій, процедури, спроможності та сценарії, якими повинні володіти збройні сили Іспанії для виконання своїх завдань [6].

17 листопада 2005 року було ухвалено Органічний закон 5/2005 «Про національну оборону», який регулює питання національної оборони та визначає основи воєнної організації Іспанії відповідно до принципів викладених у Конституції Іспанії [7]. Згідно з цим законом, Генеральні кортеси Іспанії ухвалюють закони щодо питань оборони, відповідних бюджетних асигнувань та здійснюють контроль за діяльністю Уряду в сфері оборони. Крім того, парламент дає попередній дозвіл на укладання міжнародних договорів або угод військового характеру, обговорює основні напрями оборонної політики, плани призову та модернізації збройних сил. Генеральні кортеси дають згоду Королю Іспанії як Головнокомандувачу збройних сил на оголошення війни та укладання миру. У свою чергу Конгрес депутатів уповноважений надавати попередній дозвіл на використання збройних сил за межами країни.

Уряд наділений повноваженнями визначати оборонну політику, забезпечувати її виконання,

здійснювати військове керівництво та погоджувати використання збройних сил за межами держави. Глава Уряду здійснює керівництво оборонною сферою та визначає цілі оборонної політики, забезпечує управління кризовими ситуаціями, що впливають на національну безпеку та стратегічне управління військовими операціями у разі застосування збройних сил. Він уповноважений видавати накази, координувати та спрямовувати діяльність збройних сил. Крім цього у рамках оборонної політики до спеціальних функцій Глави Уряду відноситься:

затвердження Директиви національної оборони, в якій встановлюються основні напрями оборонної політики та керівні принципи для її реалізації;

визначення та затвердження стратегічних цілей та завдань у сфері оборони та безпеки, а також видання директив на зовнішньополітичних переговорах, що впливають на оборонну політику;

визначення порядку застосування, завдання та основні напрями діяльності збройних сил.

Після вступу в силу Органічного закону 5/2005 Глава Уряду ухвалив нову Директиву національної оборони від 2008 року, в якій було наголошено, що безпека і оборона є функціями, які держава гарантує шляхом інтеграції різних інструментів та політик. Саме тому питання оборони та національної безпеки стало прерогативою не лише Міністерства оборони Іспанії, а й органів державної влади, що безпосередньо та опосередковано опікувалися питаннями національної безпеки і оборони. У Директиві також було визначено завдання розробити Стратегію національної безпеки Іспанії [6].

24 червня 2011 року Рада Міністрів Іспанії під керівництвом Глави Уряду Х. Сапатеро (Іспанська соціалістична робітничка партія) схвалила першу в історії країни Стратегію національної безпеки під назвою «Іспанська стратегія безпеки. Відповідальність всіх» [6]. Над її розробкою з 2009 року працювала міжвідомча комісія на чолі з колишнім Генеральним секретарем НАТО, Верховним представником ЄС з питань загальної зовнішньої політики і політики безпеки Х. Соланою.

Планувалося, що Стратегія буде чинною протягом 10 років і переглядатися через 5 років, з урахуванням змін у політиці країни та змін у безпековому середовищі. Однак, її текст не був погоджений з іншою впливовою політичною силою – опозиційною Народною партією, керівництво якої заявило, що має всі права переглянути зазначений документ після приходу до влади.

На парламентських виборах 20 листопада 2011 року Народна партія на чолі з її лідером М. Рахоем здобула переконливу перемогу та у грудні сформувала новий Уряд країни.

У липні 2012 року Глава Уряду підписав нову Директиву національної оборони «За необхідну оборону, за відповідальну оборону», яка визначала державну політику у сфері оборони [6].

31 травня 2013 року Рада Міністрів Іспанії прийняла нову Стратегію національної безпеки, яка є доопрацьованим та доповненим варіантом Стратегії редакції 2011 року. Ухвалення Стратегії національної безпеки Іспанії має за основну мету забезпечення національної безпеки шляхом оптимального, цілісного і гнучкого функціонування всіх складових системи національної безпеки [8].

Стратегія національної безпеки Іспанії складається з 5 розділів.

У розділі I Стратегії національної безпеки міститься комплексний погляд на національну безпеку, під якою розуміються дії держави, спрямовані на захист свободи та добробуту громадян, гарантування оборони Іспанії, її конституційних принципів та національних цінностей, а також на забезпечення внеску разом із союзниками і партнерами у міжнародну безпеку та виконання взятих країною зобов'язань у цій сфері.

В Стратегії національної безпеки Іспанії акцентується увага на тому, що забезпечення національної безпеки є завданням держави за активної участі громадянського суспільства. Відповідальність за національну безпеку несе Уряд на чолі з його Главою, а забезпечення національної безпеки відноситься до компетенції всіх органів публічного управління.

У цьому розділі також перераховуються керівні принципи національної безпеки: єдність дій, прогнозування і запобігання, ефективність та сталість у використанні ресурсів, резистентність, тобто здатність людських та матеріальних ресурсів протистояти кризовим ситуаціям, долаючи і мінімізуючи їх негативні наслідки.

Розділ II Стратегії національної безпеки стосується національної безпеки Іспанії в умовах глобальних трансформацій. У розділі зазначається, що глобалізація породжує ризики і загрози національній безпеці Іспанії, але водночас надає великі можливості для розвитку такому відкритому, прогресивному суспільству як іспанське. За таких умов, відстоювання життєво важливих національних інтересів Іспанії на міжнародній арені є першочерговим завданням системи національної безпеки. В контексті цього визначено такі стратегічні регіони та актори міжнародних відносин з якими Іспанія планує співпрацювати з питань безпеки як: Європейський Союз, Середземномор'я, Латинська Америка, США та трансатлантичні відносини, Африка, Азія, Росія, ООН, НАТО та інші багатонаціональні форуми.

У розділі III Стратегії національної безпеки визначено такі ризики і загрози національній безпеці Іспанії, як: збройні конфлікти; тероризм; кібернетичні загрози; організована злочинність; економічна та фінансова нестабільність; енергетична вразливість; розповсюдження зброї масового знищення; неконтрольовані міграційні потоки; шпигунство; надзвичайні ситуації та катастрофи; вразливість морського простору; вразливість критичної інфраструктури держави та основних служб.

До потенційних чинників, які можуть збільшувати зазначені ризики / загрози або генерувати нові віднесено бідність, нерівність, ідеологічний екстремізм, демографічний дисбаланс, кліматичні зміни і шкідливий вплив на екологію використання нових технологій. Разом з тим, у порівнянні із Стратегією

національної безпеки редакції 2011 року відсутній такий ризик як дисфункція глобалізації, проте добавлені такі нові загрози як шпигунство, вразливість морського простору, вразливість критичної інфраструктури держави та основних служб. Баскська терористична організація ЕТА також залишилася як загроза іспанському суспільству, незважаючи на те, що вона оголосила про припинення силових акцій, але не про повне роззброєння.

У розділі IV Стратегії національної безпеки визначено 12 пріоритетних сфер забезпечення національної безпеки, а саме: національна оборона, боротьба проти тероризму, кібернетична безпека, боротьба проти організованої злочинності, економічна і фінансова безпека, енергетична безпека, нерозповсюдження зброї масового знищення, управління міграційними потоками, контррозвідка, захист від надзвичайних ситуацій та катастроф, безпека морських просторів, захист критичної інфраструктури держави.

У розділі V Стратегії національної безпеки Іспанії описується нова система національної безпеки, визначаються її принципи, основні цілі та структура. Передбачалося створення Ради національної безпеки Іспанії та спеціалізованих комітетів.

Відповідно до Закону 5/2005 «Про національну оборону» [7] складовими елементами системи забезпечення національної безпеки Іспанії виступають її Збройні сили (ключовий елемент), Цивільна гвардія, Національна поліція, а також Національний центр розвідки [9], Вищий центр досліджень національної оборони [10] та Іспанський інститут стратегічних досліджень [11].

5 грудня 2013 року Рада національної безпеки Іспанії, діяльність якої регулюється Королівським декретом 1310/2007 [12], схвалила Стратегію національної кібербезпеки [13]. Цей документ є правовою основою для Уряду Іспанії в контексті виконання положень Стратегії національної безпеки щодо захисту кіберпростору країни, зокрема щодо реалізації узгоджених і структурованих дій із запобігання, оборони, виявлення, реагування на кіберзагрози та ліквідації їх наслідків.

Висновки.

1. З'ясовано, що в межах досліджуваного нами історичного відрізка 1978-2013 рр. керівництво Іспанії здійснювало політико-правове проектування та державне конструювання системи забезпечення національної безпеки в контексті виконання завдань європейської та євроатлантичної інтеграції. Так, історична декомпозиція державної політики та законодавства Іспанії у сфері національної безпеки дозволило встановити, що оборонно-репресивно-обмежувальний та сателітний типи воєнно-політичної моделі блокової держави знайшли своє відображення в наступних підсистемах системи забезпечення національної безпеки Іспанії: а) в концептуальній підсистемі, а саме в Конституції Іспанії (1978 р.), Директивах національної оборони (1984, 1986; 1992, 1996, 2000, 2008, 2012 рр.), Білій книзі (2000 р.), Стратегії національної безпеки Іспанії (2011, 2013 рр.), Стратегії національної кібербезпеки Іспанії (2013 р.), Воєнній стратегії (2003 р.). В цих документах визначено концептуальні засади політики національної безпеки, забезпечення кібербезпеки та воєнної безпеки; б) в правовій підсистемі – в Органічному законі 5/2005 «Про національну оборону» (2005 р.), в якому визначено правові засади забезпечення національної безпеки; в) в інституційній підсистемі, яка представлена досить розгалуженою структурною мережею державних інститутів, що опікуються питаннями національної безпеки Іспанії.

2. Враховуючи те, що Україна не має значного досвіду щодо політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки в контексті виконання завдань європейської та євроатлантичної інтеграції, на нашу думку, доцільно використати досвід Іспанії щодо: а) визначення воєнно-політичної моделі держави, а саме перспективною воєнно-політичною моделлю України визначити оборонно-репресивно-обмежувальний та сателітний типи воєнно-політичної моделі блокової держави; б) запровадити в державно-управлінську практику забезпечення національної безпеки позитивний досвід Іспанії щодо інтегрованого управління розвитком системи забезпечення національної безпеки.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається в подальшому узагальненні і систематизації досвіду країн-членів НАТО та ЄС щодо державного управління національною безпекою та оцінці можливостей щодо його використання в Україні.

Список використаних джерел.

1. Пелих А. О. Воєнно-політичні моделі держав в управлінні національною безпекою євроатлантичних і пострадянських країн : дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. / Нац. акад. держ. упр. Київ, 2017. 254 с.
2. Семенюк І.С. Структура та функції системи забезпечення воєнної безпеки Іспанії. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ - початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності*. : зб. наук. пр. / за ред. С.В. Сидорова. К.: ЦП «Компринт», 2015. Вип. 4. С. 175-179.
3. Смирнова Н. С. Національні системи забезпечення демографічної безпеки європейських держав в умовах глобалізації: компаративний аналіз: дис. канд. наук держ. упр.: 25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. Київ, 2016. 238 с.
4. Шевченко М. М. Методологія компаративного аналізу систем забезпечення національної безпеки. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2015. Вип. 1. С. 5–16.
5. Constitución de España de 1978. URL: www.congreso.es/consti/ (дата звернення 25.05.2015).
6. Ministerio de Defensa de España. URL: <http://www.defensa.gob.es/politica/seguridad-defensa/antecedentes-historicos/> (дата звернення 25.05.2015).
7. Ley Orgánica de Defensa Nacional 5/2005. URL: <http://www.defensa.gob.es/Galerias/politica/seguridad-defensa/ficheros/DGL-Ley5-2005DefensaNacional.pdf> (дата звернення 25.05.2015).

8. Estrategia de Seguridad Nacional/ URL: www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/OBB61AA9 (дата звернення 25.05.2015).
9. Ley 11/2002, de 6 de mayo reguladora del Centro Nacional de Inteligencia (CNI). URL: http://www.cni.es/comun/recursos/descargas/LEY_11-2002_de_6_de_mayo_.pdf (дата звернення 25.05.2015).
10. Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional. URL: <http://www.defensa.gob.es/ceseden/> (дата звернення 25.05.2015).
11. Instituto Español de Estudios Estratégicos. URL: <http://www.ieee.es/> (дата звернення 25.05.2015).
12. Ley 11/2002, de 6 de mayo reguladora del Centro Nacional de Inteligencia (CNI). URL: http://www.cni.es/comun/recursos/descargas/LEY_11-2002_de_6_de_mayo_.pdf (дата звернення 25.05.2015).
13. Estrategia de Ciberseguridad Nacional. URL: http://www.enisa.europa.eu/activities/Resilience-and-CIIP/national-cyber-security-strategies-ncsss/ES_NCSS.pdf (дата звернення 25.05.2015).

References.

1. Pelykh, A. O. (2017), "Military-political models of states in the management of national security of Euro-Atlantic and post-Soviet countries", Abstract of Ph.D. dissertation, 25.00.01, Nats. akad. derzh. upr. Kyiv, Ukraine, P. 254.
2. Semeniuk, I.S. (2015), "Structure and functions of the system of ensuring the military security of Spain", *Dosvid zastosuvannia zbroinykh syl u svitovykh viinakh i voennykh konfliktakh XX - pochatku XXI st.: tendentsii ta zakonomirnosti: zb. nauk. pr.*, vol. 4, pp. 175-179.
3. Smyrнова, N. S. (2016), "National systems of ensuring demographic security of European states in the context of globalization: a comparative analysis", Abstract of Ph.D. dissertation, 25.00.01, Nats. akad. derzh. upr., Kyiv, Ukraine, P.238.
4. Shevchenko, M. M. (2015), "Methodology of comparative analysis of national security systems", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 1, pp. 5–16.
5. 1978 Spanish Constitution, available at: www.congreso.es/consti/ (Accessed 25 May 2020).
6. Ministry of Defense of Spain, available at: <http://www.defensa.gob.es/politica/seguridad-defensa/antecedentes-historicos/> (Accessed 25 May 2020).
7. Organic Law of National Defense 5/2005, available at: <http://www.defensa.gob.es/Galerias/politica/seguridad-defensa/ficheros/DGL-Ley5-2005DefensaNacional.pdf> (Accessed 25 May 2020).
8. National Security Strategy, available at: www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/OBB61AA9 (Accessed 25 May 2020).
9. Law 11/2002, of May 6, regulating the National Intelligence Center (CNI), available at: http://www.cni.es/comun/recursos/descargas/LEY_11-2002_de_6_de_mayo_.pdf (Accessed 25 May 2020).
10. Higher Center for National Defense Studies, available at: <http://www.defensa.gob.es/ceseden/> (Accessed 25 May 2020).
11. Spanish Institute for Strategic Studies, available at: <http://www.ieee.es/> (Accessed 25 May 2020).
12. Law 11/2002, of May 6, regulating the National Intelligence Center (CNI), available at: http://www.cni.es/comun/recursos/descargas/LEY_11-2002_de_6_de_mayo_.pdf (Accessed 25 May 2020).
13. National Cybersecurity Strategy, available at: http://www.enisa.europa.eu/activities/Resilience-and-CIIP/national-cyber-security-strategies-ncsss/ES_NCSS.pdf (Accessed 25 May 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2020 р.